

Tuuli- ja aurinkovoiman vastuullisen suunnittelun edellytyksistä

Erikoistutkija Jonne Hytönen, Suomen ympäristökeskus

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Euroopan unionin
rahoittama
NextGenerationEU

Puhtaan energiajärjestelmän siirtymä
(REPower-CEST)

Mitä edellyttäisi, että suunnittelulla voitaisiin edistää uusiutuvaa sähköntuotantoa luontoviisaammin ja hyväksyttävämmin?

Haastatteluaineisto:

- **Suunnittelun ja vaikutustenarvioinnin asiantuntijat, viranomaiset**
- Paikalliset, alueelliset & valtakunnalliset toimijat
- 30 henkilöä, fokus Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi

Haastattelurunko:

- **Vaikutusten arviointi** ja hallinta
- Alueidenkäytön **suunnittelu**
- Toimintaympäristö ja sen muutokset

Keskeisiä havaintoja suunnittelun kentältä

1. NEUVOTTOMUUTTA KUMULOITUVIEN VAIKUTUSTEN ÄÄRELLÄ

Toisistaan erillään suunniteltavien hankkeiden yhteisvaikutusten hillitseminen koetaan vaikeaksi.

2. SELVITYSTAAKKAAN TURHAUTUMISTA

Vaadittavien selvitysten yksityiskohtaisuutta, kohdistumista ja ajoittumista kritisoidaan.

3. VAIKUTUSARVIOINNIN MERKITYKSESTÄ PÄÄTÖKSENTEOSSA EPÄILYKSIÄ

Vaikutusten arvioinnin merkitys nähdään osin kunta- ja hanketoimijariippuvaiseksi. YVA on tiedontuotantoa varsinaisen päätöksenteon tueksi.

4. HANKKEIDEN DETALJISUUNNITTELUSSA EI NÄHDÄ ISOJA PUUTTEITA

Tuulivoima-osayleiskaava on toimivaksi koettu hankesuunnittelun työkalu.

5. DETALJISUUNNITTELUN PUITTEISTAMISTA TOIVOTAAN

Kokonaiskuva yhteisvaikutusten hallinnan vaatimuksista hillitsisi ”kilpajuoksua” ja voisi selkiyttää liiketoimintaympäristöä.

Tuuli- ja aurinkovoiman luontohaitat ja maankäyttö – Suunnittelun ja vaikutusten arvioinnin kehittämistarpeet (*Työnimi*). Vuori & Hytönen (toim.) Syken raportteja.

Alustavat ydinviestit:

- Uusiutuvan sähkön tuotannon nopea kasvu on muuttanut alueidenkäyttöä rajusti.
- Sähkönsiirrolla suuri merkitys elinympäristöjen pirstoutumisessa.
- Aiheutetun metsäkadon päästöt lyhyellä aikavälillä suuret, voimalan elinkaaren ajalta pienet.
- Yleisesti käytetyn luontovaikutusten merkittävyyden arviointikriteeristössä on suuria puutteita: erityisesti yhteisvaikutusten ja kasautuvien vaikutusten arviointi heikkoa.
- Harkitumpi hankkeiden sijoittuminen tukisi luontohaittojen välttämistä ja oikeudenmukaisuus-näkökulmien huomioimista.
- Rakentamisen ekologisia sisältövaatimuksia on kiristettävä merkittävästi, erityisesti ekologiselle kytkeytyneisyydelle tärkeillä alueilla.

Ratkaisuehdotuksia: politiikkasuositukset

Hytönen, Jonne (Syke); Saastamoinen, Uula (Syke); Puustinen, Tuulia (UEF) & Heinilä, Aleks (UTU)

Kuntien tukeminen kokonaisuudenhallinnassa

1 Ohjeistetaan niitä kuntia, joissa tuuli- ja aurinkovoiman hanketoiminta on aktiivista, laatimaan tuuli- ja aurinkovoimahankkeiden sijoittamisen periaatteet hallitun sijainninohjauksen tueksi.

2 Julkaistaan ympäristöministeriön toimeksiannosta opas kuntien käyttöön tuuli- ja aurinkovoimahankkeiden sijoittamisen periaatteiden laatimiseksi vuorovaikutteisessa prosessissa.

Ylikunnallisen alueidenkäytön suunnittelun vahvistaminen

3 Säilytetään kaupunkiseutujen ulkopuolisilla alueilla maakuntakaavoituksen ohjaustarkkuus ja -tehtävä ennallaan luontoon kohdistuvien kumuloituvien vaikutusten hillitsemiseksi.

Tuuli- ja aurinkovoimahankkeiden ekologisten vaatimusten kiristäminen

4 Tiukennetaan merkittävästi tuulivoima- ja aurinkovoimainfrastruktuurin rakentamista koskevia, lainmukaisia ekologisia sisältövaatimuksia etenkin ekologisen kytkeytyneisyyden osalta.

5 Luodaan oikeudelliset edellytykset tuuli- ja aurinkovoiman no go -alueiden maakuntakaavoitukselle. Tärkeimmille maakunnallisesti merkittäville ekologisille käytäville ei tule voida rakentaa tuuli- tai aurinkovoimaloita ilman merkittävästi nykyistä tiukempia ekologisia sisältövaatimuksia.

6 Velvoitetaan Metsähallitus viemään valtion omistamilla alueilla ekologiset vyöhykkeet alueidenkäytön suunnitelmiin tuuli- ja aurinkovoiman rakentamisen no go -alueina

Alueidenkäytön suunnittelun ja viranomaisvalvonnan resursoiminen

7 Edellytetään kunnilta yleispiirteisimmän alueidenkäytön suunnittelun vahvempaa resursointia. Strategisen alueidenkäytön ohjauksen resurssien on vastattava vaativaa suunnittelutehtävää.

8 Osallistutaan valtion varoista maakuntakaavoituksen rahoitukseen Lapissa ja muilla alueilla, joissa vihreän siirtymän potentiaalisilla hankkeilla on valtakunnallista merkittävyyttä.

9 Ryhdytään nopeasti energia-aiheisten maakuntakaavojen laatimiseen alueille, joissa sellaisia ei ajantasaisena ole.

Kokonaiskuvan muodostaminen vihreän siirtymän ekologisista vaikutuksista

10 Laaditaan parlamentaarisessa yhteistyössä kansallinen, koostettuun tutkimustietoon tukeutuva energiasiirtymän strategia.

11 Esitetään karttamuotoisesti tärkeimmät ekologiset vyöhykkeet säännöllisesti päivitettävän energiasiirtymän strategian ohella valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa niiden ekologista kytkeytyneisyyttä koskevien muotoilujen tueksi.

Luontotiedon puutteiden korjaaminen

12 Koostetaan kiireellisesti olemassa oleva tärkein tuuli- ja aurinkovoimaa koskeva ekologinen tutkimustieto ympäristöministeriön johdolla.

13 Teetetään tarvittava tutkimus yleisten ekologisten tietotarpeiden paikkaamiseksi ja tuuli- ja aurinkovoiman vaikutusten seuraamiseksi. Julkaistaan julkaisusarjassa, josta tieto päättyy varmimmin asiantuntijoiden hyödynnettäväksi.

Vaikutusten seurannan kehittäminen

14 Valvotaan, että hankkeista ja suunnitelmista vastaavat toimijat huolehtivat hankkeidensa ja suunnitelmiensa vaikutusten seurannasta aiheuttamisperiaatteen ja lainsäädännön mukaisesti.

Suunnittelun tietopohjaisen ohjauksen kehittäminen

16 Kehitetään YVA-selostuksista annettavien perusteltujen päätelmien muotoa ja sisältöä. Yhteysviranomaisen tulisi voida suoraviivaisemmin lausumin ottaa kantaa hankkeiden toteuttamiskelpoisuuteen alueidenkäytöstä päättävien tueksi.

17 Muutetaan lupa- ja kaavapäätösten oikeudellisia reunaehtoja: ekologiset edellytykset on kattavammin sisällytettävä sovellettaviin säännöksiin. Vahvistetaan tiedon huomioimista viranomaismenettelyissä.

18 Tuetaan tuuli- ja aurinkovoiman suunnittelun osaamista ja laillisuusvalvontaa. Vahvistetaan valvontaviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden muutoksenhakumahdollisuuksia.

Vastuullisen suunnittelun edellytyksiä:

1. Kestävyyttä arvioidaan luonnon tilan perusteella
2. Päätöksentekijät ymmärtävät, ettei YVA poista haittoja
3. Tunnistetaan, että jo kaavoituspäätös on ratkaiseva päätös

Lopuksi 1/3 Kestävyyttä arvioidaan luonnon tilan perusteella

Tuuli- ja aurinkovoiman kestävyyttä arvioitava luonnon kokonaistilan kehityksen perusteella

- Ekologian tutkimus osoittaa, että myös ”tavallisen luonnon” heikentäminen edistää aina luontokatoa, erityisesti kytkeytyneisyyden kannalta tärkeillä alueilla. Kyse ei vain tietyistä suojelluista lajeista.
- **Tuuli- ja aurinkovoimakehityksen kestävyyttä ei voi arvioida yksittäisten hankkeiden vaikutusten perusteella.**
- Hankkeet tulisi nähdä toteuttamiskelpoisina vain, jos luonnon tila ei ratkaisevasti heikkene useidenkaan yksittäisten hankkeiden ja muun maankäytön yhteisvaikutuksesta.

Lopuksi 2/3 Päätöksentekijät ymmärtävät, ettei YVA poista haittoja

Ympäristövaikutusten arviointi ei poista päätöksentekijän vastuuta

- Hanketason tarkastelussa ymmärrys vaikutuksista elonkirjoon ja ekologiseen kytkeytyneisyyteen on väistämättä rajallinen tai olematon, yhteisvaikutusten arviointi varsin puutteellista.
- Ympäristövaikutusten arvioinnilla voidaan vain tiettyyn pisteeseen asti vähentää haittoja. ”YVAamalla” ei pääse haitoista kokonaan eroon.
- **YVA ei ole sijoittamisen väline**, vaan sijoittumisen harkinta tulee tapahtua muilla keinoin. Ratkaisevia ovat päätökset siitä, mitkä hankkeet päästetään suunnittelupöydälle.

Lopuksi 3/3 Tunnistetaan, että jo kaavoituspäätös on ratkaiseva päätös

Ratkaisevat linjaukset tehdään usein jo päätettäessä missä sijainneissa vaikutusten arviointi aloitetaan

- Kunnan päätös kaavoittaa on ”kokoaan suurempi päätös”, joka lukitsee sijainnin. Kunnan linjaukset ratkaisevia sijoittumisen ja siten myös kestävyyskannalta.
- Hankkeiden **toteuttamiskelpoisuutta tulisi arvioida varhaisessa vaiheessa**, ja päättää toteutuksen reunaehdoista luottamushenkilöiden, kuntalaisten, sidosryhmien ja viranhaltijoiden kesken.
- Kunnalla on painava vastuu rakentamisen edellytysten harkinnassa ja siinä miten ja kenen kesken harkinta järjestetään. YVA:ssa selvitetään vaikutukset vain kyseisessä sijainnissa.

Julkaisukäsikirjoitukset:

Suosituksia kestävämpään tuuli- ja aurinkovoiman suunnitteluun (Työnimi)
Hytönen, Saastamoinen, Puustinen, Heinilä
vertaisarvioidut politiikkasuositukset

Tuuli- ja aurinkovoiman luontohaitat ja maankäyttö – Suunnittelun ja vaikutusten
arvioinnin kehittämistarpeet (Työnimi)
Vuori & Hytönen (toim.)
Syken raportteja

Kiitos!

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Euroopan unionin
rahoittama
NextGenerationEU

Puhtaan energiajärjestelmän siirtymä
(REPower-CES)